

УДК 339.732.2

Кудлай Є.А.
*аспірант кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин
Інституту математики, економіки і механіки
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ «БАНКІВСЬКА КРИЗА»

APPROACHES TO DEFINITION AND CONCEPT EVOLUTION «BANK CRISIS»

АНОТАЦІЯ

У статті, у загальному вигляді, проаналізовані підходи до визначення поняття банківська криза. Приведений аналіз еволюції поняття з точки зору історичного аналізу. Послідовне вивчення підходів до визначення дало змогу, визначити основні критерії та привести власне бачення проблеми, методом узагальнення і інтерпретації в сучасних умовах.

Ключові слова: банківська криза, кризові явища, активи, ліквідність, капітал.

АННОТАЦИЯ

В статье, в общем виде, выполнен анализ подходов к определению понятия банковский кризис. Произведен анализ эволюции понятия с точки зрения исторического анализа. Последовательное изучение подходов к определению, позволило, определить основные критерии и привести собственное видение проблемы, методом обобщения и интерпретации в современных условиях.

Ключевые слова: банковский кризис, кризисные явления, активы, ликвидность, капитал.

ANNOTATION

The article, in general, the analysis of approaches to the definition of a banking crisis. The analysis of the evolution of the concept in terms of historical analysis. Consistent study of approaches to the definition allowed to determine the basic criteria and bring their own vision of the problem, the method of synthesis and interpretation in modern conditions.

Keywords: bank crisis, crisis phenomena, assets, liquidity, capital.

Постановка проблеми. Посилення глобалізації в сучасних умовах і досить активна політика лібералізації національних економік суттєво збільшують ймовірність виникнення такого явища, як банківська криза, яка охоплює всю економіку країни в якій виникає.

На сучасному етапі банківська сфера має чи не найбільший вплив на економічну систему будь-якої країни. Результати діяльності банківської системи мають відлуння майже у всіх сферах економіки. Саме тому, криза банківської системи відчувають на собі абсолютно всі галузі діяльності, а системна банківська криза спроможна суттєво зруйнувати економічну систему країни, в якій виникла і інших країн. Протягом останніх років роль банківського сектору в економічному зростанні країни суттєво зросла. Банківська сфера спроможна не тільки підняти економічну систему на новий рівень, а й остаточно знищити систему розподілу грошових потоків, знецінити валюту і процентні ставки, спричинити кредитний бум і потопити більшість банків.

Банківська криза також спроможна зменшити вплив грошово-кредитної політики держави збивши вкладення держави нічого не вартими. Все це пояснюється дуже просто, стратегії поведінки деяких банківських установ формуються виходячи з особистих думок керівників, які дивляться на всю ситуацію з точки зору мікроекономіки. Саме дії на макрорівні спроможні спричинити колосальні проблеми на макроекономічній умови в країні і банківській сфері в цілому. Така роль банківської сфери була сформована за рахунок гострої реакції на зміни в кон'юктурі, що при правильному аналізі можна використовувати як дієвий інструмент прогнозування.

З точки зору вищезазначеного кожна держава зацікавлена в правильному і ефективному регулюванні банківської сфери і створення безпечних умов функціонування. Безпека банківської сфери – запорука економічного розвитку і добробуту населення країни. Керівництво держави повинно чітко розуміти стратегію дій, здатних забезпечити функціонал економічного зростання і добробуту в країні, а також мінімізувати негативний вплив, який може створити банківська криза в окремій країні. Збереження активів і заощаджень першочергова задача кожної країни [1, с. 88].

При виявленні перших ознак банківської кризи необхідне втручання держави, для припинення кризових явищ і попередження виникнення руйнівних чинників у банківській сфері країни. Проте втручатися потрібно з особливою бережливістю, оскільки таке втручання може тільки погіршити стан економіки та банківської сфери. Роль політики в банківській сфері не повинна перешкоджати природній дії ринкових сил, а лише підтримувати життєдіяльність на високому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми виникнення банківських криз досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці. Серед вітчизняних науковців, слід зазначити: Г.А. Багратян, О.І. Барановський, І.В. Волянська І.А. Зарицька, М.С. Іванич-Дроздовська, О.М. Коваленко, А.О. Ковалюк, В.П. Кравченко, Е.В. Назарова, Н.Й. Реверчук, К.В. Рудий, Т.С. Смовженко, В.В. Шпачук та ін. Серед іноземних учених питання банківських криз ви-

вчали Ф. Валенсія, Г. Гарсія, Дж. Дель Арріка, Е. Детрагайхе, Р. Дуттагупта, Г. Камінські, І. Ковзанадзе, Д. Кунт, Л. Левін, Т. Леттер, К. Ліндрен, С. Пазарбезьогла, К. Рейнхард, К. Рогофф, А. Тавасієв, П. Трунін, Е. Дж. Фрідл та інші.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Водночас багато прикладних і теоретичних аспектів питань виникнення банківських криз залишаються недостатньо розробленими, а деякі питання взагалі дискусійними, які вимагають більш ретельного дослідження. Питання функціонування, виникнення і формування антикризової стратегії залишаються найбільш цікавими для дослідження, оскільки в літературі немає відповідних матеріалів. У світовій практиці відсутній єдиний підхід до оцінки і аналізу кризових явищ. Саме тому, суб'єктивно оцінити вплив банківської динаміки на макрорівень у довгостроковій перспективі немає можливості. Потрібно виявити залежність банківської кризи та системних криз в інших галузях функціонування країни. Недостатність методів і інструментів боротьби з кризовими явищами не дають у повній мірі оцінити все розмаїття причин, які передують виникненню кризових явищ у банківській сфері. Саме питання неефективного вибору антикризових стратегій найбільш гостро спричиняє резонанс у помилковій боротьбі з кризою. Для оцінки впливу різних внутрішніх і зовнішніх чинників на виникнення банківської кризи, не вистачає комплексних досліджень з використанням економіко-математичних моделей, які спроможні більш якісно впливати на фінансову безпеку банків і фінансову систему.

Постановка завдання. Питання, розуміння сутності виникнення банківської кризи та механізмів її поширення, у першу чергу дає можливість запобігти повторним явищам у майбутньому і подолати причини виникнення в зародку. Для цього потрібно, у першу чергу визначитись з поняттям банківська криза та узагальнити всі існуючі в літературі матеріали.

Виклад основного матеріалу дослідження. Через поширення проявів глобалізації поняття банківська криза в різних країнах і дослідженнях різних науковців, має різне трактування. Для отримання більш повної картини становлення поняття, розглянемо хронологічну послідовність його зміни і модифікації.

У 1966 році Дж. Капріо та Д. Клінгбелл, запропонували визначати поняття банківська криза, як проблеми банків, які призводять до суттєвого скорочення капіталу [2, р. 10]. Однак основною проблемою такого визначення стала відсутність самого визначення, а лише акцент уваги на наслідках, які спричиняє криза.

У працях М.С. Іваніч-Дроздовської, 1996 року, зазначається, банківська криза, як значне погіршення ситуації в більшості банків, або в банків яким належить значна частина ринку, а також підвищення ризиків втрат у фінансовому секторі [3, р. 4].

К. Дзьобек та С. Пазарбезьогла, 1997 року, визначають, що банківська криза – процес при якому проблеми відчувають банки, які володіють п'ятою частиною всіх депозитів системи.

Спеціалісти Міжнародного Валютного Фонду, у 1998 році, визначили поняття в наступному виді: банківська криза – процес, який призводить до примусового закриття чи ребрендингу банків, який супроводжується масовим вилученням депозитів з фінансових установ.

С.В. Алексащенко в 1999 році, класифікував банківську кризу, як нездатність великої кількості банківських установ виконувати свої зобов'язання перед клієнтами внаслідок погіршення обслуговування, кризою ліквідності активів і ліквідацією самих установ. Під час розвитку кризових явищ суттєво погіршуються показники ліквідності, платоспроможності і стійкості установ, що частково і є причиною вилучення вкладів населення [4, с. 9].

У працях К. Ліндрена, Г. Гарсії та М. Саала, 1999 рік, поняття банківська криза класифікується, як стан банківської системи, при якому спостерігається скорочення банківського капіталу та депозитів. Також відзначається банкрутство різних фінансових інститутів з втручанням у процес держави [5, р. 195].

На думку Е.Дж. Фрідлі (1999 рік), банківська криза – стан різкого погіршення фінансової системи та зниження вартості фінансових інструментів [6, с. 33].

І.В. Ларіонов у своїх дослідженнях 2001 року, визначив поняття банківська криза, як стан, котрий виник внаслідок поганої якості активів, великими операційними витратами, які не характерні реальному стану справ і присутність прихованих збитків [7, с. 96].

У 2005 році, Дж. Дель Арріка, Е. Детрагайхе і Р. Раджан трактували, банківську кризу, як стан системи, якому притаманні скорочення депозитних портфелів, а також різноманітні урядові заходи стабілізації банківських установ чи перевищення витрат на такі заходи на 2,5% ВВП та перевищення відмов щодо сплати кредитів банківських активів на 10% ВВП [8, р. 92].

О.М. Войтенко, у 2008 році класифікував банківські кризи, як процес який базується на ефекті «доміно», що в результаті призводить до банківської паніки та масового вилучення вкладів населення, призупинення кредитування і платежів банків, а також послідовне банкрутство більшості банківських установ.

У 2008 році Р. Дуттагупта, та П. Касін, представили поняття банківська криза, як стан системи, який супроводжується зниженням ліквідності банків та їх прибутків. Такої думки притримувались і наступні вчені: М.В. Каменських, П.В. Трунін, К.В. Рудий.

У працях А.М. Тавасієва, простежується думка, про те, що банківській кризі притаманні різке погіршення якості діяльності більшості банківських установ, банкрутство великої кількості кредитних установ і неспроможність

функціонування і виконання своїх завдань в економіці країни [9, с. 20].

Н.Й. Реверчук та А.О. Ковалюк, у 2008 році охарактеризували банківську кризу, як стан економіки, якому притаманні наступні ознаки [10, с. 89]:

1. поява і зростання банківської паніки;
2. знецінення активів;
3. нестача грошей;
4. зменшення обсягів кредитування;
5. штучний натиск на золотовалютні запаси;
6. банкрутство.

Зважаючи на проблеми функціонування банківської системи, Т.С. Смовженко, у 2009 році класифікував банківську кризу, як стан економіки, що виникає при розвитку і функціонуванні банківської системи і є причиною руйнування потенціалу банківської сфери, а також ставить питання про можливість подальшого існування [11, с. 29].

І.А. Зарицька, визначає банківську кризу, як глибоке розбалансування системи, що проявляється в неможливості виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та призводить до перевищення допустимих значень основних показників діяльності [12, с. 21].

У 2010 році С.В. Федорова, разом із Л.О. Петик, запропонували класифікувати банківську кризу, як стан банківської системи, коли установи не можуть забезпечити надійність і стабільність окремих установ, що негативно впливає на систему в цілому. За такої ситуації неможливо також забезпечити стабільність національної валюти і повноцінне обслуговування економічних процесів [13, с. 226].

У цей же час, В.В. Шпачук визначає банківську кризу як стресове явище для економіки і банківської системи, основними ознаками якого є нездатність банківських установ тримати показники своєї діяльності в межах установлених норм. Також проявами нестабільної ситуації є неможливість виконувати обов'язки перед клієнтами та втручання держави в діяльність банківських установ, з метою забезпечення показників ліквідності і платоспроможності банків [14].

У 2012 році І.В. Волянська дала визначення банківській кризі, як стан банківської системи, якому властиві різкі відтоки капіталів, нездатність і неспроможність суб'єктів системи дотримуватися обов'язкових вимог банківської діяльності, виконувати покладені на них функції та взяті зобов'язання, що може призвести до глобальних негативних наслідків і вимагає ефективних дій як від управлінців банківських установ, так і від органів державного управління.

Висновки. Проаналізувавши всі наведені погляди, щодо визначення поняття банківська криза, дамо власне визначення. Це дасть змогу в майбутньому розробити нові тактики управління банками. Отож, банківська криза, такий стан банківської системи, при якому:

1) установи не спроможні виконувати взяті на себе обов'язки перед населенням та державою;

2) не можуть тримати в межах установлених норм, показники ліквідності і платоспроможності;

3) негативно впливають на стабільність фінансової системи країни і її подальший розвиток;

4) потребують втручання зі сторони держави в менеджмент та в процес підтримання фінансових показників;

5) у результаті може привести до банкрутства великої кількості банків, девальвації національної валюти і збіднення населення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Реверчук Н.Й. Банківські кризи: сутність, ознаки, види та методи їх подолання / Н.Й. Реверчук, А.О. Ковалюк // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 87-96.
2. Caprio J. Bank insolvencies. Cross-country experience / J. Caprio, D. Klingebiel // World Bank Policy Research Working Paper № 1620. – 1996. – 56 p.
3. Iwanicz-Drozdowska M. Kryzysy bankowe – zagadnienia ogólne [Електронний ресурс] / М. Iwanicz-Drozdowska // Herold NBP. – 2010. – № 36. – Р. 3-9. – Режим доступу: http://www.nbportal.pl/library/pub_auto_B_0100/KAT_B4873.PDF.
4. Алексашенко С.В. Банковский кризис: туман рассеивается / С.В. Алексашенко // Вопросы экономики. – 1999. – № 5. – С. 4-43.
5. Lindgren C. Bank Soundness and Macroeconomic Policy / C. Lindgren, G. Garcia, M. Saal. – International Monetary Fund, 1999. – 215 p.
6. Fridl E. J. The Length and Cost of Banking Crises / E. J. Fridl // International Monetary Fund WP/99/30. – 1999. – Р. 32-36.
7. Ларионова И.В. Стабильность банковской системы в условиях переходной экономики: дис... докт. экон. наук: 08.00.10. / Ирина Владимировна Ларионова. – М., 2001. – 419 с.
8. Dell'Ariccia G. The Real Effect of Banking Crises / G. Dell'Ariccia, E. Detragiache, R. Rajan // Journal of Financial Intermediation. – 2008. – № 17 – Р. 89-112.
9. Тавасиев А.М. Антикризисное управление кредитными организациями / А. М. Тавасиев. – М.: Изд-во «Юнити-Дана», 2006. – 480 с.
10. Реверчук Н.Й. Банківські кризи: сутність, ознаки, види та методи їх подолання / Н.Й. Реверчук, А.О. Ковалюк // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 87-96.
11. Смовженко Т.С. Антикризове управління стратегічним розвитком банку: монографія / Т.С. Смовженко, О.Р. Тридід, В.Л. Вовк. – К.: УБС НБУ, 2008. – 473 с.
12. Зарицька І.А. Передумови та особливості прояву сучасної світової банківської кризи / І.А. Зарицька // Вісник НБУ. – 2009. – № 6. – С. 20-29.
13. Петик Л.О. Кризи банківської системи: характеристики та критерії класифікації / Л.О. Петик, С.В. Федорова // Науковий вісник НЛТУ України. Сер. 4. Економіка, планування і управління галузі. – 2010. – Вип. 20.2. – С. 225-230.
14. Шпачук В.В. Криза банку та банківської системи: основні поняття, суб'єкти державного управління [Електронний ресурс] / В.В. Шпачук // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2010. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid>.